

Complexe materie door groot aantal persoonlijke en maatgerichte variabelen

Mikel Adriaansen – M. Adriaansen is expert re-integratie bij Arbeidsdeskundig Bureau Radar.

Soms stellen verzekeraars vroegtijdig een schadepost vast voor verlies zelfwerkzaamheid, maar in veel gevallen vraagt de diversiteit en het maatwerk een uitgebreid en aandachtig arbeidsdeskundig onderzoek. Is een veelgebruikte beoordelingssystematiek als die bij huishoudelijke werk ook denkbaar bij de beoordeling van schade doordat iemand niet meer kan klussen in eigen huis of tuin? Zijn de gemiddelde cijfers van CBS-onderzoek en de Richtlijn Zelfwerkzaamheid van De Letselschade Raad hier behulpzaam? En wat zijn de grenzen aan de bevoegdheden van de arbeidsdeskundige. We vragen het Paul Kamermans (61), die dertien jaar werkte als gecertificeerd arbeidsdeskundige binnen de letselschade bij Achmea, en sinds drie jaar bij Arbeidsdeskundig Bureau Radar.

Verlies zelfwerkzaamheid kan bestaan uit verlies aan het vermogen om huishoudelijk werk te verrichten en om onderhouds- of verbouwingsklussen uit te voeren. In dit artikel richten we ons op laatstgenoemde schadepost, want voor beoordeling van het eerste kan sinds jaar en dag de ‘Gestandaardiseerde Inventarisatie van Taken voor de Huishoudelijke Arbeid’ (GITHA) worden gehanteerd. Dat is een geautomatiseerd systeem: de arbeidsdeskundige vult een aantal cliëntgebonden gegevens in (zoals leeftijd, geslacht, woningtype, aantal inwonende kinderen, huisdieren) en het systeem rekent uit hoeveel uren huishoudelijk werk per week gemiddeld en redelijk is.

Paul Kamermans zegt dat het verlies aan vermogen om huis en tuin te onderhouden afhankelijk is van meer factoren dan die in het GITHA worden opgenomen. ‘Een oud huis heeft vaker onderhoud nodig dan een nieuw huis, bijvoorbeeld. Ook het bouw materiaal bepaalt de frequentie van onderhoud, en de ligging op de wind- of

zonkant. De keuze en de kosten van de materialen liggen bij het slachtoffer, maar de frequentie van het onderhoud beïnvloedt de hoogte van de schade. Een rekenprogramma hiervoor zou een enorme diversiteit aan extra gegevens moeten kunnen verwerken, zoals: aantal meters boeien, aantal kozijnen, oppervlakte en soort vloerbekleding enzovoort.’

Over wat voor klussen hebben we het? Er kan gedacht worden aan: kamers schilderen, behangen, zolderkamer opknappen, hobbykamer onderhouden, badkamerrenovatie, keukenverbouwing, geplande aan-/ uitbouw, schoonmaken van dakgoten, onderhouden van buitenschilderwerk. Elke klus brengt weer veel keuzes en (on)mogelijkheden met zich. Van alle verschillende klussen zou een totaalplaatje moeten worden opgemaakt, met ook de frequentie per klus naar redelijkheid. Dit vereist een rekensysteem waarin tientallen variabelen en differentiaties kunnen worden ingevoerd.

Kamermans: ‘En dan nog kan er discussie zijn over het verschil in kwaliteit dat iemand gewend is. Je kunt vijf uur aan iets werken of tien uur. Sommige mensen kunnen zeggen: het is minder duurzaam uitgevoerd dan wanneer ik het zelf had gedaan. Hoe ga je zulke subjectieve elementen in een rekensysteem verwerken?’ Al geldt dit ook voor huishoudelijk werk de een schrobt zijn badkamer twee keer per week, de ander eenmaal in de veertien dagen.

Kamermans: ‘Bij Githa ga je ook eerst betrokkene én het huishouden verkennen. Zo kun je ook bij verlies zelfwerkzaamheid pas met meer algemene subjectieve gegevens werken, als je eerst zelf als arbeidsdeskundige hebt gekeken naar het huis en huishouden én daarover aan betrokkene kritische en gerichte vragen over relevante “in te voeren” gegevens hebt gesteld.’

‘Slachtoffers hebben vaak niet nagedacht over toekomstige schade van het onderhoud dat ze zelf deden – ik vind het mijn plicht om het te noteren als dat werk altijd door henzelf werd gedaan.’

Scheidsrechter

Wie bepaalt dan wat in redelijkheid aan onderhoud nodig is? Geeft de verzekeraar of arbeidsdeskundige als scheidsrechter de grenzen aan? Paul: 'Je mag in redelijkheid verwachten dat het slachtoffer de schade beperkt. Dus niet overmatig gaan claimen. Als iemand zegt: ik was gewend om iedere twee jaar te schilderen, lijkt me dat te veel; om de vier jaar klinkt redelijker. De verzekeraar stelt misschien om de zes jaar voor, en dan kom je dus uit op vijf jaar. Maar dan is er de vraag: reken je die frequentie door tot aan het pensioen? Het is maar de vraag of iemand dat onderhoud tot op die leeftijd zelf had kunnen doen, zeker als het om een jong slachtoffer gaat. De lichamelijke gesteldheid van gezonde mensen kan sterk uiteenlopen op latere leeftijd. Wat is dan de maatstaf?'

De opvatting 'wie eist, die bewijst' vindt Kamermans bij deze schadepost niet altijd redelijk, aangezien er voor een slachtoffer veel persoonlijke omstandigheden van invloed zijn die niet te voorspellen zijn. Verhuizingen zijn nog wel redelijk te voorspellen, maar het type nieuw huis kun je nu niet voorzien en dus niet meenemen in een huidige berekening. Gangbaar is een gezamenlijke globale inschatting, met eventueel de hulp van de arbeidsdeskundige, van enerzijds slachtoffer en belangenbehartiger en anderzijds verzekeraar. Daarbij wordt vaak, voor een regeling die voor alle partijen bevredigend is, het verlies zelfwerkzaamheid als sluitpost van de totale schade beschouwd. Kamermans: 'In mijn ogen is dat niet goed. Een betrokkene zal namelijk eerder duidelijkheid en erkenning willen hebben alvorens met vertrouwen het verdere re-integratietraject in te gaan. Strak er ingaan levert frustratie op, vooraf zaaien en tijdig bemesten levert een betere oogst op.'

'Om de vier jaar schilderen voor onderhoud klinkt redelijk en als de verzekeraar zes jaar voorstelt, kom je uit op vijf jaar – maar reken je die frequentie door tot het pensioen?'

Wat mag een arbeidsdeskundige wel, en wat niet? Kamermans: 'Neem ik in mijn rapportage iets op over de staat waarin het huis en de tuin zich bevindt? Mag ik hierover kritische vragen stellen aan een slachtoffer, of over het wekelijks aantal uren zelfwerkzaamheid dat men claimt? De vraagstelling in de arbeidsdeskundige opdracht is leidend, en meestal gericht op re-integratie. Maar wanneer ik tijdens de intake rondkijk en zie bepaalde onderhoudsaspecten een schadepost kunnen vormen, moet ik overwegen of ik dit mee moet nemen. Slachtoffers hebben vaak niet nagedacht over mogelijke toekomstige schade van het onderhoud. Ze hebben de wanden en het plafond net zelf geschilderd, en denken er niet aan dat het over

een paar jaar weer moet gebeuren, wanneer ze het zelf misschien niet meer kunnen. Soms weten ze niet dat dit verlies aan vermogen telt als toekomstige schade. Uiteraard is het aan de belangenbehartiger om schades later in de regeling te bespreken, maar ik vind het als arbeidsdeskundige wel mijn plicht om alvast voorzichtig te oriënteren, zonder toezeggingen te doen, en te noteren dat dit werk door het slachtoffer eerst altijd zelf werd gedaan.'

Ook over oplossingen kan de arbeidsdeskundige gevraagd en ongevraagd advies uitbrengen. Bijvoorbeeld omtrent een verschuiving van klustaken tussen partners of kinderen, wanneer dit mogelijk is. De schadebeperringsplicht blijft immers van kracht. Om in meer gecompliceerde gevallen tot een redelijke inschatting te kunnen komen van wat er dient te gebeuren, schakelen Kamermans en zijn collega's interne specialisten van Radar in, zoals een bouwkundig expert en een hovenier.

Bijkomstige schade?

Volgens Kamermans nemen de meeste verzekeraars de schadepost verlies zelfwerkzaamheid serieus. 'Maar er zijn ook maatschappijen die het alleen over directe schade als gevolg van verlies aan verdienvermogen willen hebben, en niet over bijkomstige schade.' De ene verzekeraar is ruimhartiger dan de ander en ook buiten de polisvoorwaarden gaan ze verschillend om met deze verliespost. Als klussen waarmee men bezig was en niet worden afgemaakt, stagneert vaak de re-integratie. Eerst moeten huis en de weer op orde komen, voordat het slachtoffer zich kan richten op ander werk, scholing of verhoging van belastbaarheid. Kamermans: 'Onder normale omstandigheden zouden ze ook eerst de huisklussen hebben afgemaakt, dan praat je dus over directe schade. Soms had iemand het bouw materiaal al in huis toen het ongeval gebeurde, dan liggen er al gipsplaten op de grond. Dan wachten sommigen niet op toestemming van een verzekeraar, maar schakelen ze een klusbedrijf in en sturen de rekening naar hun belangenbehartiger.'

'Bij verlies zelfwerkzaamheid kan het aantal onderhoudsuren heel sterk verschillen, soms fors hoger uitvallen en soms kan een robotmaaier al een besparing opleveren.'

Veel slachtoffers laten de klussen dan niet door een willekeurig klusbedrijf doen, maar kiezen voor iemand die ze goed kennen: een vriend, kennis of familielid. Zo probeert iemand controle en vertrouwen te houden of herstellen. De grotere afhankelijkheid levert immers vaak meer stress op. En regulier onderhoud kan niet wachten, omdat er anders een kans is op meer schade door bijvoorbeeld houtrot, schimmels en dergelijke.

Onderzoeken en gemiddelde cijfers**CBS**

Het Centraal Bureau voor de Statistiek onderzocht in 2016 in opdracht van Arbeidsdeskundig Bureau Radar de zelfwerkzaamheid van in Nederland wonende personen onderzocht. In de jaren 2012 tot en met 2014 jaren benaderde het CBS hiervoor steekproefsgewijs jaarlijks ruim 15.000 personen.

Gemiddelde tijdsbestedingen aan onderhoud in/aan het huis per persoon per week in uren en minuten

Leeftijd	tabel 1a Alleenstaande			tabel 1b Persoon in een meerpersoonshuishouden					tabel 1c Totaal
			totaal	man		vrouw		totaal	
	oppervlakte verblijfsobject			oppervlakte verblijfsobject		oppervlakte verblijfsobject			
	< 120 m ²	> 120 m ²	< 120 m ²	> 120 m ²	< 120 m ²	> 120 m ²			
12 tot 30 jaar	0:52	0:31	0:48	1:35	1:27	0:31	0:17	0:58	0:57
30 tot 40 jaar	1:45	*	1:42	2:13	2:26	0:34	0:32	1:23	1:27
40 tot 50 jaar	1:24	3:14	1:43	2:16	2:40	0:52	0:59	1:41	1:41
50 tot 60 jaar	1:19	2:53	1:43	3:16	3:37	0:47	1:02	2:09	2:05
60 tot 70 jaar	1:30	2:00	1:38	4:13	4:57	1:03	1:00	2:55	2:39
70 jaar en ouder	0:29	1:35	0:42	2:45	3:29	0:23	0:57	1:58	1:28
Totaal uur:	1:08	1:49	1:16	2:32	2:55	0:40	0:46	1:44	1:38

Uit het onderzoek bleek onder andere dat mannen in een meerpersoonshuishouden gemiddeld 1-3 uur per week meer tijd besteden aan onderhoud in of aan het huis, dan vrouwen. In de tuinwerkzaamheden was dat verschil veel minder groot. Een alleenstaande besteedt gemiddeld 1 uur en 16 minuten per week aan onderhoud van het huis, in een meerpersoonshuishouden is dat gemiddeld 1 uur en 44 minuten per week per persoon. Ongeacht geslacht, leeftijd of woonsituatie is de gemiddelde tijd die men aan het huisonderhoud spendeert: 1 uur en 38 minuten; voor tuinonderhoud is dat 1 uur en 10 minuten.

Gemiddelde tijdsbestedingen aan onderhoud in/aan het huis per persoon per week in uren en minuten

Leeftijd	tabel 2a Alleenstaande			tabel 2b Persoon in een meerpersoonshuishouden			tabel 2c Totaal
	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal	
	12 tot 30 jaar	0:18	0:05	0:12	0:23	0:09	
30 tot 40 jaar	0:34	0:35	0:34	0:44	0:32	0:38	0:37
40 tot 50 jaar	0:38	0:54	0:44	1:14	1:00	1:07	1:03
50 tot 60 jaar	1:03	1:25	1:12	1:45	1:22	1:33	1:30
60 tot 70 jaar	1:18	1:35	1:29	2:57	1:53	2:27	2:15
70 jaar en ouder	1:50	1:11	1:21	3:20	2:00	2:44	2:12
Totaal uur:	0:52	1:00	0:56	1:29	0:58	1:14	1:10

Het CBS was helaas niet in staat om deze onderzoeksresultaten ook nader te specificeren naar de grootte van de tuin.

Richting

‘Deze cijfers zijn ook onderhevig aan innovatie en techniek,’ aldus Paul Kamermans, ‘maar als gemiddelden per week geven ze een richting waarin gedacht kan worden. Toch zijn ze minder bruikbaar dan bijvoorbeeld de uit-

komsten van GITHA bij huishoudelijk werk, omdat situaties en toekomstplannen zoals gezegd heel sterk kunnen verschillen. Dan kan het aantal onderhoudsuren fors hoger uitvallen. Soms kan iets simpels als een robotmaaier al een besparing opleveren.’

Niet meer zelf verbouwen

Een voorbeeld uit Kamermans' praktijk. Jan is 31 jaar en woont met partner Annette in een 2-onder-1-kapwoning in Kampen.¹ Het huis werd in 2015 aangekocht. Jan is als trailerspuitser in vaste dienst bij een werkgever. In november 2020 raakt zijn linkerhand door een ongeval beperkt in knijpen, kneden en grijpen. Hij mist de fijne motoriek maar ook handgrepen zoals de bol- en pincetgreep en het vuist maken. Tevens is er sprake van krachtsverlies. Daardoor kan hij niet meer klussen zoals hij gewend was. Jan en Annette hadden plannen om de keuken uit te bouwen. Bij de gemeente hadden ze al een vergunning aangevraagd en ze kregen inmiddels financieel akkoord van de hypotheekverstrekker. Als voormalig stukadoor en schilder was Jan altijd zelf bezig met klussen. Samen hebben ze hun huis gerenoveerd en gemoderniseerd, en de tuin en schuur nieuw aangelegd. Annette is ook handig, maar de fysieke zwaardere klussen, zoals werken met een drillboor of breekhamer, liet ze aan Jan over. Dat kan nu dus niet meer. 'Het klussen is ook een hobby', vertelt Annette. 'Toen we met dit huis bijna klaar waren, keken we al rond naar een ander huis, omdat we het verbouwen zo leuk vinden.' Jan zegt dat hij kleine dingen nog zelf kan doen, 'maar geen stukadoorswerk of schilderwerk meer. Vroeger klom ik zelf op de ladder en maakte de dakgoot schoon, maar dat durf ik niet meer. Door krachtsverlies heb ik geen stabiliteit meer en voel ik mij minder veilig. De linkerhand is niet mijn dominante hand, maar wel noodzakelijk voor het onderhoud aan huis en tuin.'

De uitbouw van de keuken laat nu op zich wachten. Het zal moeten worden uitbesteed. Als de verzekeraar hen financieel tegemoet komt in de manuren, willen Jan en Annette de verbouwing het liefst laten uitvoeren door een paar ex-collega's van Jan.

Paul Kamermans heeft sinds juni 2021 Jan in begeleiding. Aanvankelijk werd in de re-integratieopdracht met geen woord over zelfwerkzaamheid gerept. Kamermans: 'In dit geval moest ik er wel wat mee, want Jan kwam tijdens onze gesprekken zelf op het onderwerp hobby en verbouwen. Als ik er niet op in zou gaan, zou ik hem echt te kort doen. Het gaat om letsel waarvan de medici niet verwachten dat het helemaal over zal gaan. Als het komend jaar misschien een medische eindsituatie wordt vastgesteld, dan is de vraag wat Jan nog wel en niet meer kan.'

Voor de verbouwing van de keuken moet waarschijnlijk een aannemer worden ingeschakeld. 'Een verzekeraar wil in zo'n geval meestal drie offertes krijgen, zodat gecheckt kan worden of niet onnodig de hoofdprijs wordt betaald. Als Jan en Annette voor de verbouwing toch een duurdere uitvoerder kiezen, dan is het reëel en redelijk dat zij de meerprijs zelf betalen.'

'Verzekeraars willen graag drie offertes ontvangen, om niet onnodig de hoofdprijs te betalen. Bij de keuze voor een duurdere uitvoerder, is het reëel en redelijk dat het slachtoffer zelf de meerprijs betaalt.'

Waarschijnlijk geven belangenbehartiger en verzekeraar prioriteit aan de re-integratie waar Jan nu in zit. Jan probeert bij zijn eigen werkgever verder uren op te bouwen en weer volledig terug te keren. Werk is voor een slachtoffer vaak essentieel voor geestelijke rust en om zich ook financieel onafhankelijker te voelen.

Opmaat voor maatwerk

Aan het eind van het onderhoud met Kamermans kunnen we concluderen dat het aantal persoonlijke factoren dat van invloed is op de totale schade 'verlies aan eigen werkzaamheden in huis- en tuinonderhoud', aanmerkelijk groter is dan dat aantal bij huishoudelijke arbeid, zoals vastgesteld met GITHA. De beoordeling voor huis- en tuinonderhoud vereist in de schadeberekening meer maatwerk. De richtlijn Zelfwerkzaamheid van De Letselschade Raad (zie de volgende pagina) gaat uit van normbedragen met enkel differentiaties tussen koop/huurwoning met/zonder tuin en veel/weinig onderhoud. Factoren als type en grootte van het huis, bewerkelijkheid/onderhoudsfrequentie per verschillende klus, totaaltermijn waarover schade wordt berekend, uitvoeringskwaliteit en de redelijkheid van kosten van de ingeleende professional, bepalen in de praktijk eveneens de hoogte van de uiteindelijke schade. De onderzoeksuitkomsten van het CBS (gemiddelde tijdsbesteding aan onderhoud) kunnen dienen als opmaat voor een meer op maat gerichte (digitale) schadeberekeningssystematiek.

¹ De namen zijn gefingeerd.

Richtlijn Letselschade Raad

De Letselschade Raad heeft in 2006 een Richtlijn Zelfwerkzaamheid opgesteld, waarin een schadevergoedingstabel is opgenomen. De raad baseert de normbedragen op technische rekenvoorbeelden voor reparatiewerkzaamheden, schilderwerk en tuinonderhoud. In onderstaande tabel treft u de voorgestelde jaarlijkse schadevergoeding voor (alleen) de koopwoning met/zonder tuin, per 2021.

Schadevergoedingstabel

Datum laatste wijziging: 1 januari 2021

Categorie	Normbedrag vanaf 15-09-2006 schadevergoeding (per jaar)	Normbedrag vanaf 01-10-2010 schadevergoeding (per jaar)	Normbedrag vanaf 01-01-2014 schadevergoeding (per jaar)	Normbedrag vanaf 01-01-2018 schadevergoeding (per jaar)	Normbedrag vanaf 01-01-2021 schadevergoeding (per jaar)
Eigen woning met tuin – alle onderhoud	€ 1000	€ 1080	€ 1.140,00	€ 1.197,00	€ 1.287,00
Eigen woning met tuin – weinig onderhoud	€ 500	€ 540	€ 570,00	€ 599,00	€ 643,00
Eigen woning zonder tuin – alle onderhoud	€ 650	€ 702	€ 741,00	€ 778,00	€ 836,00
Eigen woning zonder tuin – weinig onderhoud	€ 250	€ 270	€ 285,00	€ 299,00	€ 322,00

Het aantal uren en uurtarief waarop de berekening van de Letselschade Raad is gebaseerd, is ons niet bekend. Het CBS-onderzoek geeft een indicatie van het aantal uren, en niet van een uurtarief of jaarbedrag. Als het aantal uren van het CBS-onderzoek wordt verrekend met het normbedrag van de Letselschade Raad, per 1 januari 2021 in de categorie alle onderhoud eigen woning met tuin, dan resulteert een netto-uurtarief van € 9,58.* Dit is een relatief laag bedrag vergeleken met het uurtarief van een professionele tuinman/klusjesman/schilder.

* Tabel 1c: 1 uur en 38 minuten + tabel 2c: 1 uur en 10 minuten. Uitgaande van arbitrair 48 weken/jaar waarin onderhoud wordt gepleegd (vakanties etc. meegenomen) zijn dat 134 uur. Het normbedrag eigen woning met tuin/alle onderhoud € 1.287 : 134 = € 9,58 p.u.

As he finds the victim

Uit het CBS-onderzoek blijkt dat er grote urenverschillen zijn per huishouden, afhankelijk van variabelen als geslacht, leeftijd, gezinssituatie en grootte van het huis. Dit staat nog los van de staat van onderhoud en uitvoeringsvorm – luxe versus standaard.

‘The defendant must take his victim as he finds him.’ Bij letselschade zou je uit moeten gaan van de situatie van het slachtoffer vóór het ongeval. Maatwerk doet dus het meeste recht aan de werkelijke schade. Naarmate iemand meer buiten het gemiddelde valt, kan de verliespost aanzienlijk groter zijn dan het gestelde normbedrag van de richtlijn van De Letselschade Raad.